

ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

О.А.Мамалюк, асистент

Миколаївський державний аграрний університет

Сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування. В статті розглянуто основні проблеми раціонального використання земельних ресурсів Миколаївської області.

Современное использование земельных ресурсов Украины не отвечает требованиям рационального природоиспользования. В статье рассматриваются основные проблемы рационального использования земельных ресурсов Николаевской области.

На значній частині регіонів України особливої гостроти набули проблеми забруднення та порушення земель, які призводять до деградації ландшафтів і неправильного проведення гідротехнічної меліорації (осушення і зрошення).

Проблеми раціонального використання, охорони і відтворення земельних ресурсів на даний час набули особливої актуальності і стали предметом поглиблених досліджень. Цій проблемі присвятили свої роботи ряд вчених, серед яких слід відмітити: В.В.Докучаєва, І.М.Горбача, М.А.Хвесика, Л.Г.Мельника, О.П.Кулаковського, А.С.Лисенького, В.Русана, С.Осипчука, В.М.Ганганова, О.І.Котикову, В.Кривова та ін. Проте в їх наукових працях немає чіткого визначення проблем раціонального землекористування на рівні певного регіону.

За площею та біопродуктивним потенціалом земельного фонду Миколаївська область є однією з провідних областей України. Станом на 1 січня 2006 року земельний фонд області становить 2458,5 тис. га, з них землі сільськогосподарського призначення — 2060,1 тис. га. Наші землі є одними з найкращих у Європі. За землезабезпеченістю населення серед розвинених країн світу Україна посідає третє місце. В середині 60-х років землезабезпеченість становила понад гектар, нині — лише 0,8 га, у тому числі ріллі — 0,65 га. По області на одного жителя припадає 1,65 га сільськогосподарських угідь, з них ріллі — 1,35 га [1].

Україна утримує 2,4% світової площі орних земель. Рівень розораності території України становить 55,6% (для порівняння у Німеччині, Франції, Великобританії цей показник не перевищує 32%) [2].

Внаслідок екстенсивного землеробства сільськогосподарська освоєність території області становить 83,8%, що на 13 відсоткових пунктів більше, ніж в Україні, розораність території — понад 69%, а лісистість — трохи більше однієї чверті лісистості України, що у порівнянні із земельними фондами провідних держав світу є надзвичайно високою. Розораність сільськогосподарських угідь в розрізі районів Миколаївської області коливається від 60 до 85 відсотків [3].

На початок 2002 р. площа порушених земель України складала 161,3 тис. га, відпрацьованих — 43,5 тис. га. По Миколаївській області у 2005 році площа порушених земель складала 2976 га, а площа відпрацьованих земель — 1529 га, що відповідно на 1,5% і 3,6% менше, ніж у 2003 році. Україна має значні резерви чорноземів, які складають основу сільськогосподарського виробництва [1].

Починаючи з 1993 року, у ґрунтах України на 75% площі сільськогосподарських угідь склався негативний баланс гумусу, який у 2-3 рази перевищує допустиму норму. Як і в інших областях України, у Миколаївській області процес втрати гумусності прогресує. У 80 роки XIX століття, за дослідженнями професора-ґрунтознавця В.В. Докучаєва, на території, де знаходиться Миколаївська область, ґрунти мали 8-10% гумусу. У 1915 році ґрунти півдня Херсонської губернії (куди входила Миколаївська область) мали 5,7% гумусу, в 1934 році дослідни українського інституту агроґрунтознавства показали 5% наявності гумусу в ґрунтах півдня України. Найбільший вміст гумусу у ґрунтах Владіївського (5,3%), Кривоозерського (4,9%), Доманівського (4,6%), Первомайського (4,5%), Арбузинського (4,5%) районів, найменший - у ґрунтах Очаківського (2,6%), Жовтневого (2,8%), Березанського (3,1%), Снігурівського (3,2%) районів [3].

Антропогенно-техногенний вплив на навколишнє середовище постійно збільшується, що призводить до деградації ґрунтового покриву. Однією з ознак деградації земель є ерозія ґрунтів. Протягом останніх 25 років площа еродованої ріллі України розширилась на третину і щорічно зростає на 90-100 тис. га. Внаслідок цього з ґрунтів щорічно виноситься величезна кількість поживних речовин (11 млн. т гумусу, 0,5 млн. т азоту, 0,4 млн. т фосфору, 1,7 млн. т калію) [4].

Через ерозійні процеси площа ярів області перевищує 7,1 тис. га, а площа деградованих та малопродуктивних земель становить 295,5 тис. га.

В області на схилах в 1-2⁰ розміщено 25,4% орних земель, на схилах в 2-3⁰ – 9,9%, на схилах в 3-5⁰ – 5,5% і на схилах більше 5⁰ – 1,3%. Як свідчать наведені дані, майже половина (42,1%) орних земель знаходяться на ерозійно небезпечних площах. У зв'язку з цим середньорічний змив в області становить 13,3 т/га [3].

Згідно з прогнозом Інституту спостережень за станом світу (Нью-Йорк), при існуючих темпах ерозії та знеліснення до 2030 р. родючої землі на планеті стане менше на 960 млрд. т, а лісів – на 440 млн. га. Нині на кожного жителя планети припадає в середньому по 0,28 га родючої землі, а до 2030 р. площа зменшиться до 0,19 га [4].

Небезпечною проблемою залишається забруднення ґрунтів викидами автомобільного транспорту, до складу яких входять такі шкідливі сполуки, як бенз(а)пірен – сильний канцероген та токсичний свинець. Вміст цих сполук у ґрунтах приміагістральних зон у 2,5-3 рази перевищує гранично допустимий рівень.

Наслідком високої господарської освоєності земельного фонду без належних заходів щодо його охорони і відтворення як виробничого ресурсу є порушення екологічно допустимого співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що негативно впливає на стійкість агроландшафту, призводить до прогресуючої деградації земель, створює загрозу екологічній безпеці області.

Отже, всі землі потребують захисту та охорони від негативних процесів, забруднення і погіршення екологічного стану. Виникає необхідність у підвищенні ефективності раціонального використання та охорони земельних ресурсів зумовленої, по-перше, скороченням площі сільськогосподарських угідь у розрахунку на одного жителя України. По-друге, значну шкоду землі завдає водна та вітрова ерозія. По-третє, інтенсифікація сільськогосподарського виробництва, необґрунтоване та некваліфіковане застосування засобів хімізації, меліорації та механізації призводить до погіршення агрономічних якостей ґрунту через знищення гумусу в ньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сільське господарство Миколаївщини. Статистичний збірник. – Миколаїв, 2005. – 261 с.
2. Хвесик М.А. Економіко-правове регулювання природокористування. – К.: Вища школа, 2004. – 364 с.
3. Рішення Миколаївської обласної ради від 16 березня 2007 року № 4 Програма розвитку земельних відносин у Миколаївській області на 2007 – 2010 роки// Рідне Прибужжя.- 2007. – 14 квітня.
4. Осипчук С. Про охорону земель в Україні // Землепорядкований вісник. – 2006. – № 2.